THE PERSPECTIVE OF NEW ERA SCIENCES
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
www.global-science-review.com
editor@global-science-review.com

SUN'IY INTELLEKT: BIZNES UCHUN IMKONIYATMI YOKI YANGI XAVFMI?

Bahronov Kamronbek
"Smart Student" MCHJ ish boshqaruvchisi
e-mail: bakhronovkemran@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun'iy intellektning biznes faoliyatidagi o'rni, uning tadbirkorlikni rivojlantirishdagi imkoniyatlari hamda yuzaga keltirishi mumkin bo'lgan xavflari tahlil qilinadi. Xususan, biznes jarayonlarini avtomatlashtirish, xarajatlarni kamaytirish, marketing samaradorligini oshirish, moliyaviy tahlilni takomillashtirish va yangi biznes modellarini shakllantirishda sun'iy intellekt texnologiyalarining ahamiyati yoritiladi. Shu bilan birga, ish o'rinlarining transformatsiyasi, kiberxavfsizlik, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va algoritmik qarorlarning ishonchliligi bilan bog'liq muammolar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, raqamli iqtisodiyot, avtomatlashtirish, algoritmik qarorlar, raqamli transformatsiya.

Kirish

Bugungi kunda sun'iy intellekt (SI) nafaqat texnologiya sohasining, balki biznes, moliya va boshqaruvning ham muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Bir necha yil avval sun'iy intellekt asosan ilmiy tadqiqotlar va yirik texnologik kompaniyalar faoliyati bilan bog'liq bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda undan banklar, fintex kompaniyalari, savdo korxonalari, marketing agentliklari va kichik biznes subyektlari ham foydalanmoqda.

SI biznes jarayonlarini avtomatlashtirish, xarajatlarni kamaytirish, mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash, ma'lumotlarni tahlil qilish va kelajakdagi talabni prognoz qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, uning keng tarqalishi yangi muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Ish o'rinlarining ayrim turlarining

qisqarishi, kiberxavfsizlik, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, algoritmlarning noto'g'ri qarorlari va SI tizimlariga haddan tashqari bog'lanish shular jumlasidandir. O'zbekiston ham raqamli iqtisodiyot va sun'iy intellektni rivojlantirish jarayonidan chetda qolmayapti. Mamlakatda SI texnologiyalarini joriy etish, fintech va raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish, biznesning raqamli transformatsiyasini tezlashtirish bo'yicha qator tashabbuslar amalga oshirilmoqda.

Shu sababli bugungi asosiy savol — sun'iy intellekt biznes uchun faqat imkoniyatmi yoki u yangi xavflarni ham yaratadimi? Mazkur savolga bir tomonlama javob berish qiyin. SI biznes samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin, biroq uning afzalliklaridan foydalanish yangi xavflarni mas'uliyatli boshqarish bilan birga olib borilishi kerak.

Sun'iy intellekt biznes uchun alohida imkoniyatlar yaratadi:

1. Xarajatlarni kamaytirish va jarayonlarni avtomatlashtirish

SI ning biznes uchun eng katta afzalliklaridan biri — takroriy va ko'p vaqt talab qiladigan vazifalarni avtomatlashtirishdir. Masalan, kompaniyalar mijozlarning oddiy savollariga javob berish, hujjatlarni qayta ishlash, ma'lumotlarni saralash va hisobotlarni tayyorlash kabi jarayonlarda SI vositalaridan foydalanishi mumkin. Bu, ayniqsa, kichik va o'rta biznes uchun muhim. Katta kompaniyalarda alohida bo'limlar bajaradigan ayrim vazifalarni kichik korxonalar SI yordamida kamroq resurs bilan amalga oshirishi mumkin. Masalan, onlayn savdo bilan shug'ullanuvchi tadbirkor mijozlarga 24 soat davomida javob beradigan chatbotdan foydalanishi mumkin. Natijada mijoz xizmat ko'rsatish tezligini oshiradi, tadbirkor esa oddiy savollarga javob berish uchun doimiy ravishda xodim ajratish zaruratini kamaytiradi.

2. Marketing va mijozlarni tushunish

SI marketing sohasida ham yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Kompaniyalar mijozlarning xarid qilish odatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini tahlil qilish orqali ularga mos mahsulot yoki xizmatlarni taklif qilishi mumkin. Masalan, elektron

tijorat platformasi xaridorning avvalgi xaridlarini tahlil qilib, unga mos mahsulotlarni tavsiya qilishi mumkin. Bu bir tomondan mijozga qulaylik yaratadi, ikkinchi tomondan esa biznesning sotuv hajmini oshirishga yordam beradi.

O‘zbekistonda elektron tijorat va raqamli to‘lovlarning rivojlanishi bunday texnologiyalar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Raqamli to‘lovlar orqali shakllanadigan katta hajmdagi ma’lumotlar biznesga iste’molchilar xatti-harakatlarini yaxshiroq tushunish va xizmatlarini takomillashtirish imkonini beradi.

3. Moliya va boshqaruv qarorlarini yaxshilash

Sun’iy intellekt biznes rahbarlariga qaror qabul qilishda ham yordam berishi mumkin. Masalan, SI korxonaning oldingi savdo ko‘rsatkichlari, xarajatlari va bozor ma’lumotlarini tahlil qilib, kelajakdagi talabni prognoz qilishi mumkin. Bank va fintech sektorida esa SI kredit riskini baholash, firibgarlikni aniqlash va shubhali tranzaksiyalarni monitoring qilishda ishlatilishi mumkin.

4. Yangi biznes modellarining paydo bo‘lishi

SI faqat mavjud biznes jarayonlarini yaxshilash bilan cheklanmaydi. U yangi biznes modellarini ham yaratmoqda. Masalan, SI asosida ishlaydigan ta’lim platformalari, avtomatlashtirilgan marketing xizmatlari, biznes-analitika vositalari, tarjima xizmatlari va mijozlarga xizmat ko‘rsatish platformalari yangi tadbirkorlik yo‘nalishlarini shakllantirmoqda. O‘zbekistonda ham IT Park va texnologik startaplar ekotizimining rivojlanishi yosh tadbirkorlar uchun yangi texnologik bizneslarni yaratish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Biroq sun’iy intellektning biznesga kirib kelishi barcha muammolarni avtomatik ravishda hal qilmaydi. Aksincha, undan noto‘g‘ri foydalanish yangi xavflarni keltirib chiqarishi mumkin.

1. Ish o‘rinlarining qisqarishi

SI bilan bog‘liq eng ko‘p muhokama qilinadigan masalalardan biri — uning mehnat bozoriga ta’siridir. Agar kompaniya ilgari bir necha xodim bajaradigan oddiy va takroriy vazifalarni SI yordamida avtomatlashtirsa, ayrim lavozimlarga

bo‘lgan ehtiyoj kamayishi mumkin. Masalan, oddiy mijozlarga xizmat ko‘rsatish, ma’lumot kiritish yoki standart hujjatlarni qayta ishlash kabi vazifalarning bir qismi avtomatlashtirilishi mumkin. Biroq bu jarayonni faqat “SI ish o‘rinlarini yo‘q qiladi” deb baholash ham to‘g‘ri emas. Texnologik o‘zgarishlar yangi kasblarga bo‘lgan talabni ham oshiradi. SI mutaxassislari, ma’lumotlar tahlilchilari, kiberxavfsizlik mutaxassislari va SI tizimlarini boshqaradigan xodimlarga ehtiyoj ortishi mumkin. Shuning uchun asosiy masala ish o‘rinlarining butunlay yo‘qolishidan ko‘ra, xodimlarning yangi ko‘nikmalarga moslashishi hisoblanadi.

2. Kiberxavfsizlik

SI biznes uchun kiberxavfsizlikni yaxshilash vositasi bo‘lishi mumkin, ammo undan hujumchilar ham foydalanishi mumkin. Masalan, firibgarlar SI yordamida yanada ishonarli elektron xabarlar, soxta matnlar yoki boshqa manipulyativ kontent yaratishi mumkin. Shu sababli kompaniyalar SI texnologiyalarini joriy etish bilan bir vaqtda o‘zlarining kiberxavfsizlik tizimlarini ham kuchaytirishi kerak. Bu masala ayniqsa banklar va fintex kompaniyalari uchun muhim. Chunki ular katta hajmdagi moliyaviy va shaxsiy ma’lumotlarni qayta ishlaydi.

3. Shaxsiy ma’lumotlarning himoyasi

SI samarali ishlashi uchun katta hajmdagi ma’lumotlar talab qilinishi mumkin. Biroq barcha ma’lumotlardan cheklanmagan tarzda foydalanish mumkin emas. Mijozlarning telefon raqamlari, moliyaviy ma’lumotlari, xaridlar tarixi va boshqa shaxsiy ma’lumotlari himoyalanishi lozim. Shuning uchun biznes SI tizimlarini joriy etishda nafaqat texnologik samaradorlikni, balki ma’lumotlarni himoya qilish talablarini ham hisobga olishi kerak.

4. Noto‘g‘ri SI qarorlari

SI tomonidan berilgan javob yoki tavsiya har doim ham to‘g‘ri bo‘lmasligi mumkin. SI noto‘g‘ri yoki sifatsiz ma’lumotlarga asoslangan holda xulosa chiqarsa, kompaniya zarar ko‘rishi ehtimoli mavjud. Masalan, kredit berishda SI tizimi mijozni noto‘g‘ri baholashi mumkin. Marketingda esa noto‘g‘ri tahlil

kompaniyaning reklama budjetidan samarasiz foydalanishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli muhim biznes qarorlarini to‘liq avtomatlashtirish emas, balki SI va inson qarorining uyg‘unligini ta’minlash muhimdir.

O‘zbekiston uchun SI biznesni modernizatsiya qilishning muhim vositalaridan biriga aylanishi mumkin. Mamlakatda raqamli to‘lovlar, fintex, elektron tijorat, IT xizmatlari va raqamli bank xizmatlari rivojlanib borayotgani SI uchun zarur bo‘lgan texnologik muhitni shakllantirmoqda.

Sun’iy intellektdan samarali foydalanish uchun biznes, davlat va ta’lim tizimi o‘rtasidagi hamkorlik muhim hisoblanadi. Birinchidan, SI savodxonligini oshirish zarur. Xodimlar nafaqat SI vositalaridan foydalanishni, balki uning cheklovlari va xavflarini ham tushunishi kerak.

Ikkinchidan, kompaniyalarda SI governance, ya’ni sun’iy intellektni boshqarish tizimi shakllantirilishi kerak. SI tomonidan qabul qilingan muhim qarorlar uchun inson javobgarligi aniq belgilanishi lozim. Uchinchidan, kiberxavfsizlik va ma’lumotlarni himoya qilish biznes strategiyasining ajralmas qismiga aylanishi kerak. To‘rtinchidan, davlat tomonidan innovatsion texnologiyalarni xavfsiz sinab ko‘rish imkonini beradigan regulyator sandboxlar kabi mexanizmlardan foydalanish davom ettirilishi mumkin. Bunday yondashuv yangi texnologiyalarni keng joriy etishdan oldin ularning iqtisodiy va ijtimoiy xavflarini baholash imkonini beradi. Beshinchidan, ta’lim muassasalari va biznes o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur. Kelajakdagi mutaxassislar faqat nazariy bilimga emas, balki SI, ma’lumotlar tahlili, raqamli moliya va kiberxavfsizlik bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarga ham ega bo‘lishi kerak.

Xulosa

Sun’iy intellektni biznes uchun faqat imkoniyat yoki faqat xavf sifatida baholash bir tomonlama yondashuv bo‘ladi. Aslida SI ikkala xususiyatni bir vaqtning o‘zida o‘zida mujassam etadi. U kompaniyalarga xarajatlarni kamaytirish, ish jarayonlarini avtomatlashtirish, mijozlarga xizmat ko‘rsatishni yaxshilash,

marketingni rivojlantirish, moliyaviy tahlilni kuchaytirish va yangi biznes modellarini yaratish imkonini beradi. Shu bilan birga, ish o‘rinlarining transformatsiyasi, kiberxavfsizlik, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish va noto‘g‘ri algoritmik qarorlar kabi yangi xavflarni ham yuzaga keltiradi.

O‘zbekiston uchun asosiy vazifa sun’iy intellektni shunchaki tez joriy etish emas, balki undan mas’uliyatli va samarali foydalanish tizimini yaratish bo‘lishi kerak. Raqamli to‘lovlar, fintex, Open Banking, elektron tijorat va innovatsion moliyaviy xizmatlarning rivojlanishi biznes uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda.

Kelajakdagi raqobatbardosh biznes nafaqat eng ko‘p SI texnologiyalaridan foydalanuvchi biznes, balki SI imkoniyatlarini inson tajribasi, kuchli boshqaruv, kiberxavfsizlik va mas’uliyatli ma’lumotlar siyosati bilan birlashtira oladigan biznes bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Asrorov, A. I., & Fayzullayev, N. B. (2025). Sun’iy intellektni biznesga ta’siri va uning oqibatlari. Journal of Marketing, Business and Management, 4(6).
2. Janardhanudu, K. (2025). The use of artificial intelligence in business: Opportunities, challenges, and strategic implications. International Journal of Latest Technology in Engineering, Management & Applied Science, 14(5), 150–155. https://doi.org/10.51583/IJLTEMAS.2025.140500018
3. Mahammadjonov, M., Mirzayev, I., & Xalımjanov, A. (2025). Sun'iy intelekt va inson mehnati: Imkoniyatmi yoki xavf? Yosh olimlar, 3(56), 118–121.
4. Xaydarov, N. A., & Axmadova, S. A. (2025). Sun’iy intellekt va biznes: Sun’iy intellektning biznes jarayonidagi o‘rni. In International Scientific and Practical Conference “Smart Technologies and Innovative Approaches in Research: Building a Digital Future”. https://doi.org/10.5281/zenodo.14914646